

Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Kerkstraat 58 Oude Kerkhof (2018)

ALFONS BRUEKERS

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek (STRABO) te Nederweert, die zich ten doel stelt oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Archeologisch onderzoek	5
3. Bronnenonderzoek	8
4. Waardenstelling en aanbeveling	14
5. Conclusies	17

1. Inleiding

Diverse historische en kartografische aanwijzingen vormen *circumstantial evidence* voor het vermoeden dat het oude kerkhof van de St. Lambertuskerk in Nederweert oorspronkelijk ovaalvormig en omgracht zal zijn geweest. Aangetoond is dit echter nog nooit.

In deze rapportage worden alle feiten, aanwijzingen en vermoedens op een rijtje gezet en wordt een aanbeveling voor verder onderzoek geformuleerd.

Coördinaten locatie (zuidzijde schip van St. Lambertuskerk):

GPS-coördinaten	N 51.285917	E 5.748451
RD-coördinaten	180202	366354

Gebruikte afkortingen:

GAN	Gemeente-archief Nederweert
OA	Oud-Archief
NA	Nieuw-Archief
GAW	Gemeente-archief Weert
APN	Archief van de Parochie van St. Lambertus te Nederweert
RAL	Rijksarchief in Limburg (of Regionaal Historisch Centrum Limburg)
SGN	Stichting Geschiedschrijving Nederweert

2. Archeologisch onderzoek

In de onmiddellijke periferie van de St. Lambertuskerk hebben in de laatste decennia meerdere kleine gedocumenteerde archeologische waarnemingen plaatsgevonden:

Tabel 1. Archeologische waarnemingen

waarneming	jaar	aanleiding	object	bron
W1	1984	nutswerken	sjeeshuis	1
W2	2003	bouw parochiecentrum	funderingen kerk en gracht (?)	2
W3	2005	restauratie pand Siem, Kerkstraat 56	kerkhof en gracht (?)	3
W4	2014	graafwerkzaamheden kerkhof	funderingssporen	4
W5	2014	renovatie wegdek Kerkstraat	waterput	5

De resultaten van de opgravingen staan beschreven in de bronvermelding. Hier zal slechts worden volstaan met een korte samenvatting voor zover er relevantie is voor het onderzoek naar de historie van het oudste deel van de begraafplaats.

Fig. 1. Locatie van archeologische waarnemingen W1-W5 in periferie St. Lambertuskerk. Ondergrond: www.afstandsmeten.nl.

De locaties W1 (1984) en W4 (2014) zijn niet relevant voor de analyse van de perifere structuren van het oude kerkhof. De locatie van waarneming W5 uit 2014 bevatte de trechtvormige insteek van een gemetselde waterput die de omgeving danig verstoord had, vandaar dat daar geen sporen van een perifere kerkhofstructuur konden worden ontdekt.

¹ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 Sjeeshuis (1984).

² Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Parochiecentrum (2003).

³ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 56 (2005).

⁴ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Tichelveld (1985-2014).

⁵ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Waterputten Kerkstraat (2014).

Locatie W2 is wel relevant. Toen daar in 2003 een aanbouw aan de St. Lambertuskerk werd uitgevoerd, konden door middel van archeologisch onderzoek de funderingen van een oudere, absisvormige structuur van de kerk worden blootgelegd. Waarschijnlijk gaat het daarbij om een oudere en in 1659 afgebroken oude kerk, maar 100% zeker is dat niet.. Bij hetzelfde onderzoek werd een tot grote diepte verstoorde ondergrond vastgesteld, waarbij onduidelijk bleef of deze verstoring alleen door begravingen of ook door een eventuele perifere gracht was ontstaan. Het onderzoek was daartoe niet uitgebreid genoeg.

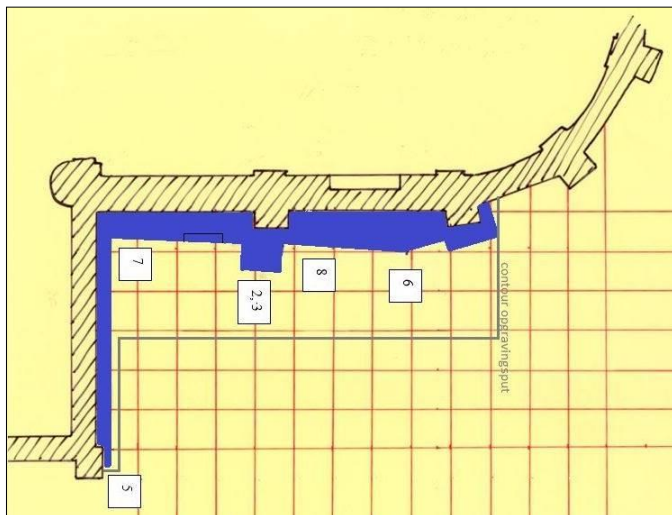

Fig. 2. Onderzoekslocatie W2 in 2003. In blauw de funderingen van een vermoedelijk oudere voorganger van de huidige kerk (gearceerde fundering). Tekening: Alfons Bruekers.

Ook locatie W3 is van belang om te noemen. Tijdens waarnemingen op 20, 24 en 30 april 2005 bij de aanleg van de bouwput achter pand 'Siem' werden oudheidkundige sporen aangetroffen in de zijwanden van de bouwput. Het betrof o.a. menselijke begravingen, een middeleeuwse houten waterput en een gemetselde bakstenen waterput. Van een geplande opgraving was geen sprake, eerder van een noodverkenning van de wanden van de machinaal uitgegraven bouwput.

Fig. 3. Overlay van oude en nieuwe situatie.

De interessantste waarnemingsplaats bevond zich op het noordelijke talud van de bouwput. De uitgraving bevond zich tot ongeveer 1,50 m ten noorden van de oude en afgebroken gevel. Deze locatie was vroeger onderdeel van de begraafplaats van de St. Lambertusparochie. Zowel de oude als nieuwe noordgevel van pand 'Siem' vormden vroeger de begrenzing.

In de taludwand was een ca. 1,50 m dikke, gemengd zwarte laag zichtbaar, met vele honderden resten van menselijke overschotten zoals beenderen, ribben en schedels.

Fig. 4. Anderhalve meter dik pakket met menselijke skeletresten. Foto: Alfons Bruekers.

Enkele sporen leken dieper te gaan dan het hiervoor beschreven pakket en kunnen ook grafkuilen zijn geweest. Verkenning van de storthoop van de uitgegraven bouwput leverde ook tal van botresten op. De in het oog springende menselijke resten zijn door mij discreet herbegraven in een kuiltje in het noordelijke talud.

Fig. 5. Menselijk dijbeen op de storthoop van de uitgegraven bouwput.

3. Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek focusteert zich vooral op de geometrie of vorm van de oude begraafplaats om de St. Lambertuskerk. Om maar meteen met de deur in huis te vallen: er zijn geen archivalische aanwijzingen voor een gracht of greppel die het kerkterrein zou kunnen hebben omringd. Wel zal aangetoond worden dat de oude kerk (die veel kleiner was dan de huidige) op een ovaal gevormd en ommuurd terrein stond. Of daar ook een gracht lag wordt gesuggereerd door onderzoek maar is niet door middel van bronnen te staven. Zeer opvallend is echter wel dat er een kunstmatig gegraven waterloop in de buurt ligt (of lag), dus stromend water was blijkbaar relevant voor deze relatief hooggelegen locatie.

In 1296 liet de Heer van Weert en Nederweert een waterloop aanleggen tussen Bocholt (B) en Weert. Deze diende om de stadsgrachten van water te voorzien. Waarschijnlijk niet gelijktijdig maar ook niet veel later werd die waterloop doorgetrokken naar Nederweert, waar deze uitkwam nabij de St. Lambertuskerk. Van daaruit liep zij met een haakse bocht in zuidelijke richting door de Kerkstraat. De merkwaardige haakse bocht, pal tegenover het kerkterrein, kan geen toeval zijn en wekt op zijn minst de suggestie dat zij diende voor de watertoevoer van een omgracht terrein.⁶

Fig. 6. Gereconstrueerde loop van de Weerterbeek, vóór de 17^e eeuw. Ondergrond: kadastrale minuutplan van 1840.

Ook de vrij unieke situatie in Nederweert, namelijk dat de laatmiddeleeuwse kerktoren geen onderdeel van de kerk vormt maar al eeuwenlang bezit is van het kerkbestuur, is *circumstantial evidence* voor de speciale status van het terrein. Zeker als we daarbij in ogenschouw nemen dat de bestaande toren uit 1467 diverse bouwkundige sporen van een verdedigbaar karakter of donjon bezit en ook wel eens daadwerkelijk een militaire belegering heeft moeten doorstaan.⁷

⁶ Alfons Bruekers, Archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 53 Gorispomp en Weerterbeek (2014).

⁷ Alfons Bruekers, Op de grenzen van het grafelijk gezag. De belegering van opstandig Nederweert in 1547, in *De Maasgouw* (121) 2002 87-96.

De oudste vermelding van de begraafplaats bij de St. Lambertuskerk dateert uit 1574, wanneer oude inwoners ten overstaan van de schepenvanbank getuigenissen afleggen over een deel van het kerkhof. Zij verklaren dat rond 1568 dit een hooggelegen terrein was, dat er een woning met een stal gestaan had, en dat het terrein voor de steenfabricage afgegraven was.⁸

De administratie van de begraafplaats van de St. Lambertuskerk gaat terug tot 1585. Op basis van demografische analyses is becijferd dat sinds dat jaar 1585 in totaal 34.000 personen op deze locatie begraven zijn. Nemen we in ogenschouw dat de historie van dit kerkterrein nog veel verder terug gaat in de tijd dan 1585, dan lijkt een totaal aantal van ca. 55.000 begravenen niet irreëel.⁹

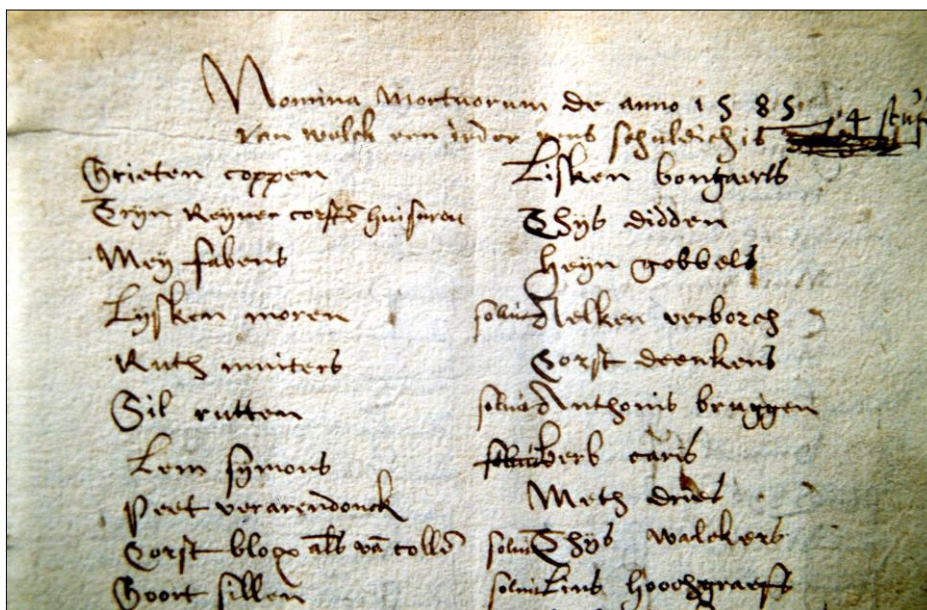

Fig. 7. Aanhef van de chronologische lijst van begravenen uit 1585, allen leden van de Broederschap van Onze Lieve Vrouw. Afschrift uit ca. 1620. Foto: Alfons Bruekers.

Vanaf het midden van de 18^e eeuw is de evolutie van de vorm en afmetingen van de begraafplaats vrij nauwkeurig te volgen. In 1751 en 1754 werden reparaties uitgevoerd aan de 'kerck thuijn'. Daarbij werden tiggelstenen gebruikt zodat het aannemelijk lijkt dat er toen al een stenen omheiningsmuur was.¹⁰

In navolging van het regeringsvoorschrift van de Oostenrijkse overheid van 26 juni 1784, vaardigde de schepenvanbank van Nederweert op 6 oktober 1785 een ordonnantie uit. Daarbij werd het verboden om nog langer doden binnen de muren van de kerk te begraven. Vanaf nu moest iedereen begraven worden op de begraafplaats in de open lucht, 'den eenen neffens den anderen', zonder voorkeur van plaats en met een verbod op het oprichten van grafstenen, monumenten en grafschriften. Verder werd gespecificeerd dat er op 'den ouden kerckhof' niet eerder meer aangevangen mocht worden met begravingen voordat de nieuwe vol zou zijn.

In opdracht van het gemeentebestuur werd een opmetingsplattegrond vervaardigd door Franciscus Aerts, 'geswooren landt en edificie meeter geadmitteert bij Den Hove van

⁸ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Tichelveld (1985-2014).

⁹ Alfons Bruekers, De Broederschap van Onze Lieve Vrouw. Geloof, dood en sexuele moraal in zeventiende-eeuws Nederweert, in (A. Bruekers red.) Nederweerts Verleden, Mensen, Macht & Middelen (Nederweert 1996) 81-198.

¹⁰ RAL ASN inv. nr. 29m gemeenterekeningen 1750/51 en 1753/54.

Gelderlandt.¹¹ Locatie C op zijn kaart geeft de oude begraafplaats aan, E de gemeentelijke school en F de te acquireren erven voor de uitbreiding van het kerkhof. Het oude kerkhof wordt omringd door een ringmuur (D) met vijf ingangen. De kaart is gedateerd op 29 november 1784. Zij is niet op alle plekken even maatvast. De plattegrond van de oude, kleine kerk, is zeer nauwkeurig op schaal weergegeven en dat geldt tevens voor de westelijke kerkhofmuren (links). Ter rechterzijde is de kaart vooral schematisch en klopt ook de oriëntatie niet helemaal.

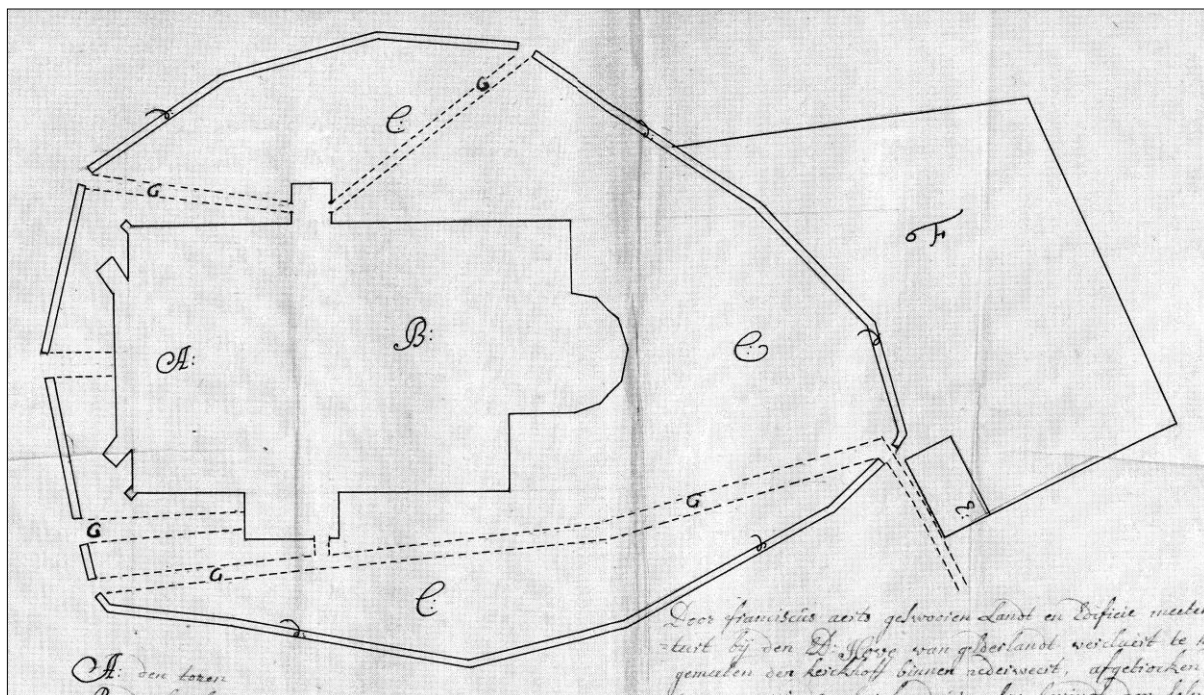

Fig. 8. Plattegrond van de kerk en begraafplaats van Nederweert, getekend door Francisus Aerts in 1784. Het noorden ligt boven. Collectie RHCL.

In februari 1785 kocht het gemeentebestuur (en opvallend genoeg niet het kerkbestuur een perceel beemd ten oosten van de oude begraafplaats, van de erfgenamen van Thomas Hobus. De grootte bedroeg 44 roeden (933 m²).¹² Op kosten van het gemeentebestuur werd de oude kerkhofmuur gerepareerd en werd het nieuwe terrein ook omgeven door een bakstenen muur. Meester metselaar Godefridus Hobus verdiende daaraan aan arbeidsloon 240 gulden, dus dat was een omvangrijk karwei. Er werden 55 karren zand aangevoerd om het door leemwinning laaggelegen terrein enigszins op te hogen. Ook werden er speciale kuilen aangelegd om de uit Wesseem aangevoerde kalk te blussen. Na afloop werden die weer netjes dichtgeworpen.¹³ Een post uit de Nederweerder gemeenterekening van 1784/1785 is in dit verband opmerkelijk: *"Item betaelt aan Jan Emonts thien stuyver voor de steenen cruysen te vervoeren van den kerckhof"*. Blijkbaar zijn er toen dus systematisch stenen grafkruisen verwijderd van de begraafplaats. Wellicht wilde het gemeentebestuur een wit voetje halen bij de overheid door zelfs met terugwerkende kracht te voldoen aan de nieuwe regels.¹⁴

Opmerkelijk detail is dat de opkoper van de stenen kruisen, Jan Emonts (of Emans) woonachtig was in het huis pal ten noorden van waarvan hij in 1786 voor een kwart eigenaar werd. Bij archeologisch onderzoek werd daar in 1977 een secundair gebruikt fragment van een hardstenen grafkruis ontdekt. Dat kan bijna geen toeval zijn. Overigens zijn destijds niet

¹¹ RAL (RHCL) ASN 92.

¹² GAN OA inv. nr. VI Ordonnantieboek.

¹³ GAN OA inv. nr. XVIII gemeenterekening 1784/85.

¹⁴ GAN OA inv. nr. XVIII gemeenterekening 1784/85.

alle kruisen weggehaald want op de begraafplaats bij de St. Lambertuskerk kan men heden ten dage nog altijd een grafkruis uit 1692 bewonderen en een ander gelijkvormig exemplaar uit 1785. Dat laatste draagt behalve het jaartal geen tekst en zou wel eens een symbolisch kruis kunnen zijn dat speciaal geplaatst is om het karakter van het nieuwe deel van de nieuwe begraafplaats te duiden.¹⁵

Het projecteren van de situaties van 1785 (tekening van Franciscus Aerts) en 1844 (kadastrale minuutplan) leidt tot onderstaande reconstructie:

Fig. 9, 10 en 11. De omheiningsmuur van de begraafplaats uit 1784, exact op schaal geprojecteerd op de kadastrale tekening van 1840. In dunne gele lijnen de contour van de kerk vóór 1840.

¹⁵ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 61 (1977).

De gemeentelijke school (het gebouwtje rechtsonder op de plattegrond uit 1785) werd in 1795 vergroot, waarbij een deel van de nog nieuwe begraafplaats beschikbaar werd gesteld.¹⁶ Op het kadastrale minuutplan van 1844 is inderdaad te zien dat het gebouw ongeveer tweemaal groter is geworden.

Fig. 12. Overlay van de plattegrond van 1785 en de kadastrale kaart van 1840. Duidelijk is te zien hoe het schoolgebouw (in 1795) vergroot werd.

Een beschrijving van de parochie uit 1802 specificceert dat de begraafplaats bij de kerk op dat moment een vijftal ingangen kent, die 'eertijds' van ijzeren roosters waren voorzien met het oog op het weren van de duivel (die werd geacht zich op bokkenpoten te verplaatsen).¹⁷ Die vijf ingangen zijn gelijk in aantal met die we zien op de plattegrond van 1785, de hoofdingang van de kerk niet meegeteld.

Het heeft er alle schijn van dat de Kerkstraatzijde van het perceel tussen de kerk en het zuidelijke gelegen pand Kerkstraat 56 slechts voor een gedeelte als begraafplaats werd gebruikt. Daarop wijst in elk geval een aantekening van 16 juni 1801 waarbij de door de Fransen aangestelde vicaris van Nederweert verklaart dat hij stroken grond ten noorden (n.l. van de hoofdingang van de kerk tot aan het sjeeshuis) en ten zuiden ('*tusschen den kercken muer en het steenweegsken langst Toormans of Tulmans gaende op 't portael van Onse Lieve Vrouwe Pand*') heeft aangewezen als begraafplaats.¹⁸ Met die laatste aanduiding wordt het perceel tussen de St. Lambertuskerk en pand 'Siem' (Kerkstraat 56) bedoeld. Blijkbaar was er alweer plaatsgebrek ontstaan op de nieuwe begraafplaats uit 1785 en werd ook dit laatste stukje open terrein voor teraardebestellingen aangewezen.

In 1844 en 1851 vond door middel van grondruil een verdere vergroting van de begraafplaats in zuidelijke richting plaats, waarbij het kerkhof ongeveer de huidige grootte verkreeg.¹⁹

¹⁶ GAW APN inv. nr. 224, 1795 jun 7.

¹⁷ GAW APN inv. nr. 135, St. Lambertusparochie, staat van bezittingen en renten, 1802 okt 14.

¹⁸ GAW APN inv. nr. 224.

¹⁹ GAN NA inv. nr. 1129, GAN OA inv. nr. 18.

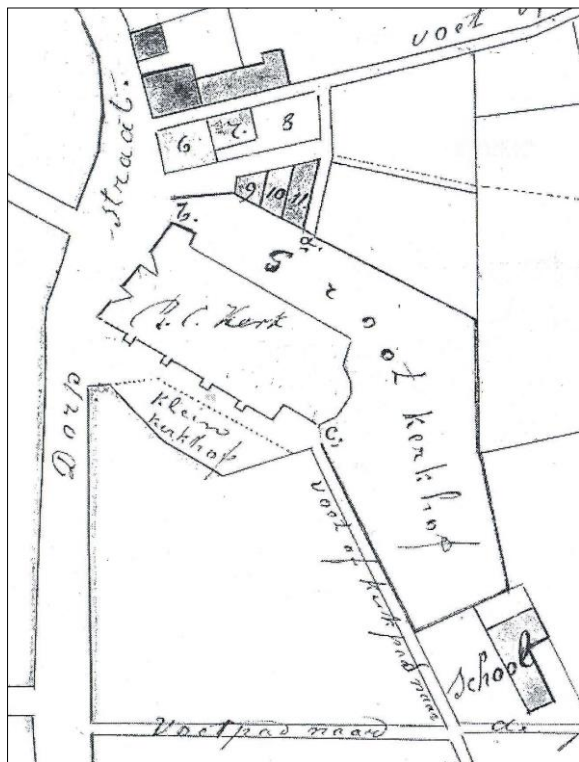

Fig. 13. Kadastrale tekening van de omgeving van de kerk, 1872. Bron: GA NA.

Een plattegrond uit 1872 noemt de begraafplaats ten zuiden van de kerk het 'Klein Kerkhof'. Dat sloeg zowel op de kleine afmetingen als het doel. Dit was namelijk de kinderbegraafplaats waar de overledenen die nog niet de leeftijd van de H. Communie (12 jaar) hadden bereikt, werden begraven. Dit specifieke gebruik gold tot ongeveer 1920. Toen werd op deze locatie hier een H. Hartmonument met een hekwerk van zandstenen pilaren en smeedwerk ingericht.

Fig. 14 en 15. Oude foto's van de zuidelijke begraafplaats, waar vanaf 1920 een H. Hart-monument stond. Foto's uit ca. 1930 (links) en 1950 (rechts). Collectie SGN.

4. Waardenstelling en aanbeveling

Allereerst een overlay van de gereconstrueerde kerkhofplattegrond uit 1785 met de moderne situatie uit 2018.

Fig. 16. Overlay van de kadastrale situatie uit 1840 met de topgrafische kaart van 2018. In blauw de contour van de oude begraafplaats. W1, W2 en W3 zijn de archeologisch onderzochte plekken.

Te zien is dat de archeologische waarnemingslocaties W1, W2 en W3 op zich kansrijk waren om benut te worden om de perifere structuren van het kerkhof te onderzoeken, maar zich daar door omstandigheden niet voor leenden.

Onderzoek in de Brabantse Kempen (NL) en in Vlaams-Brabant (B) heeft aangetoond dat veel kerkstichtingen in volle middeleeuwen plaatsvonden op een omgracht terrein. Een van de vele parallellen uit de literatuur is bijvoorbeeld het verlaten kerkterrein uit Weerde, gem. Aarschot. Hier betreft het toevallig net als in Nederweert een vanuit Luik gestichte St. Lambertuskerk.²⁰

Wat het Nederweertse terrein speciaal maakt is dat de huidige toren van de St. Lambertuskerk gebouwd is als een verdedigbaar object en ook juridisch tot de dag van vandaag de status van 'gemeentetoren' heeft behouden. *Wél de facto*, maar niet *de jure*, is

²⁰ De verdwenen kerksite van Weerde, Gemeente Aarschot. Een archeologisch vooronderzoek: bureauonderzoek, karterend booronderzoek, geofysisch onderzoek en proefsleuvenonderzoek, RAAP-RAPPORT 1403, Amsterdam 2006

de toren van Nederweert een kerktoren in letterlijke zin. We komen daar dadelijk nog op terug.

Fig. 17. Hypothetische reconstructie van een mogelijk omgracht kerkerrein in Nederweert. Ondergrond: kadastrale minuutplan van 1840. In geel: de kerk voor 1840. Blauw: de contour van het oude kerkhof. Het noorden ligt in de rechterbovenhoek. Vanuit het westen de loop van de gegraven toevoerbeek. Reconstructie: Alfons Bruekers.

De volgende elementen versterken de hypothese voor de aanwezigheid van een omgracht terrein:

- Op de eerste plaats is er het bewijs dat de St. Lambertustoren niet is gebouwd als kerktoren, maar een verdedigbare donjon (de toren maakt ook hedentendage formeel nog steeds geen deel uit van de kerk, maar is eigendom van het gemeentebestuur). Diverse bouwkundige elementen in de toren wijzen op die verdedigbare functie en ook archiefbronnen ondersteunen dat gebruik.²¹
- De huidige kerk dateert uit 1840 en de daaraan voorafgaande kerk was ongeveer half zo klein. Daarmee valt die mooi symmetrisch binnen de veronderstelde grachtcontour.²²
- Daarnaast leidde tot in de vroegmoderne tijd een in of niet lang na 1296 kunstmatig aangelegde waterloop vanuit Weert rechtstreeks naar het kerkerrein in Nederweert. Die kan de functie van watertoevoer voor een veronderstelde gracht hebben gehad.²³

²¹ Alfons Bruekers, Op de grenzen van het grafelijk gezag. De belegering van opstandig Nederweert in 1547, in *De Maasgouw* (121) 2002 87-96.

²² Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 St. Lambertuskerk (1934-1985).

²³ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 53 Gorispomp en Weerterbeek (2014).

- Verder is er de contour van de begraafplaats ter noord- en zuidzijde van de kerk opvallend cirkelvormig of licht ovaal gecurfd en heeft de bakstenen bewoning zich daaromheen geplooid in de loop der eeuwen. De moderne kadastrale grenzen markeren op die wijze de oude grenzen van de gracht.
- Tenslotte zijn er ook nog de archeologische waarnemingen. Zo werd tijdens archeologisch onderzoek in 2003 een zeer diep vergraven en uit humeuze vulling bestaande ondergrond gepeild.²⁴ Verder toont ook het onderzoek van Kerkstraat 56 in 2005 een zeer diep verstoorde ondergrond aan. In beide gevallen is het echter onzeker of die verstoring is ontstaan door eeuwenlange begravingen van overledenen, of door een ringgracht (of beiden). Daarvoor was het onderzoek niet gericht genoeg. Zeer opvallend is echter wel dat beide locaties exact corresponderen met een op basis van de kadastrakaarten gereconstrueerde contour van een gracht.²⁵

Aanbevolen wordt om de ligging van het vermoede omgrachte kerkerrein op te nemen op de archeologische waardenkaart van de gemeente Nederweert. Verder is het raadzaam om bij toekomstig graafwerk in de omgeving van de St. Lambertuskerk dit te doen vergezelen van archeologisch onderzoek. Waarbij met name de diepere ondergrond door middel van geofysisch of booronderzoek geanalyseerd zou moeten worden. Met name een dwarscoupe op het vermoede grachttracé zou dan inzicht in de bodemstructuur kunnen bieden. Het gebied ten zuiden van de St. Lambertuskerk (dat niet als begraafplaats in gebruik is en ook weinig verstoord wordt geacht te zijn, anders dan door oude begravingen) biedt daarvoor de beste mogelijkheden.

Fig. 18. Voorkeurslocatie voor nader onderzoek naar een mogelijke gracht (groen: voorgestelde coupelijijn). Ondergrond: www.afstandsmeten.nl, 2018.

²⁴ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Parochiecentrum (2003).

²⁵ Alfons Bruekers, Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Lambertushof (2017).

5. Conclusies

Diverse historische en kartografische aanwijzingen vormen *circumstantial evidence* voor het vermoeden dat het oude kerkhof van de St. Lambertuskerk in Nederweert oorspronkelijk ovaalvormig en omgracht zal zijn geweest. Aangetoond is dit echter nog nooit.

In deze rapportage worden alle feiten, aanwijzingen en vermoedens op een rijtje gezet en wordt een aanbeveling voor verder onderzoek geformuleerd.

Aanbevolen wordt om de ligging van het vermoede omgrachte kerkterrein op te nemen op de archeologische waardenkaart van de gemeente Nederweert. Verder is het raadzaam om bij toekomstig graafwerk in de omgeving van de St. Lambertuskerk dit te doen vergezelen van archeologisch onderzoek. Waarbij met name de diepere ondergrond door middel van geofysisch of booronderzoek geanalyseerd zou moeten worden. Met name een dwarscoupe op het vermoede grachttracé zou dan inzicht in de bodemstructuur kunnen bieden. Het gebied ten zuiden van de St. Lambertuskerk (dat niet als begraafplaats in gebruik is en ook weinig verstoord wordt geacht te zijn, anders dan door oude begravingen) biedt daarvoor de beste mogelijkheden.